

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 9. aprila 1884.

Obseg: Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto! — Mlekarstvo. (Dalje.) — Kmetijske novice in izkušnje. — C. k. kmetijska družba kranjska. — Dedinsko pravo pri kmetijskih posestvih. (Konec.) — Govor državnega poslanca Božidara Raiča pri letošnji budgetni obravnavi. — Govor poslanca grofa Clam-Martiniča v državnem zboru 25. januarija 1884. proti vpeljavi nemškega jezika za postavno-državni jezik. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

O tem prevažnem sadjerejskem pravilu so vrle „Novice“ uže večkrat domačim sadjerejcem svojo čvrsto besedo govorile. Pri vsem tem pa do sedaj še sè svojim poukom niso dosegle onega splošno-zaželjenega vspeha in prepričanja med domačimi sadjerejci, kakoršnega so za to prevažno sadjerejsko opravilo doseči nameravale. In kdo na tem škodo trpi? Odgovor je kratek. V prvi vrsti posamezni zemljiški posestniki, kateri bi si zamogli s pravilnim postopanjem in malim trudom ob prekoristni sadjereji svoje gmotne pomanjkljivosti prav krepko in izdatno zboljšati; dalje trpé na tem občutno škodo celi kraji, cele občine, celi okraji ter slednjič cela domovina in njeno splošno blagostanje. Večkrat se primeri, da skoraj vsi poljski pridelki prav pičlo obrodé ter nam ne dadó zadosta pripomočkov, sebe in svoje skoz celo leto prerediti in ž njimi davke, delavce in druga plačila poravnati. Posledica neizogibna ob takih slučajih nastane, da se je treba glavnega kapitala lotiti. Vsaka reč ima pa tudi le toliko časa pravo vrednost in veljavo, dokler je še cela in vsa skupaj; enkrat načeta, se navadno vedno bolj manjša in manjša ter je slednjič — po nji — za vselej po nji. — Ravno ob takih poljsko-slabih letinah zná se pa sadna letina prav dobro obnesti, katera nas more vseh navedenih nadlog in sitnosti popolnem obvarovati.

Umno sadjerejo moremo z vso pravico imenovati pravo, prvo in najsigurnejšo domačo „zavarovalnico“ svoje eksistence (obstanka) in krepko zagotovilo povoljnega gmotnega (denarstvenega) položaja. Zavoljo tega gotovo zasluži sadno drevó, da se pri njegovem nasadu na stalno mesto nekoliko po pravilih umne sadjereje ravnamo ter mu s tem za njegovo uspešno rast vse potrebno omislimo in izgotovimo.

Koliko truda, prizadevanja in dela žrtvujemo nekaterim enoletnim rastlinam in poljskim sadežem, katerim na vze pretege dotično zemljo gnojimo, orjemo, prekopujemo, vlačimo, rahljamo ter jo plevla in njegovih korenin čistimo prej kot va-njo nameravano

zbirčno seme enoletne kočljive rastline posejemo, znano je vsakemu kmetovalcu-poljedelcu.

Vsemu temu trudu in prizadevanju pa dostokratov vse upanje bogatega pridelka po vodi za vselej splava. Malo poznega pomladanskega ali pa prezgodnjega jesenskega mraza, malo preveč poletne suše ali pa malo ledenega zrnja iz oblakov je zadosti, da se marljivemu kmetovalcu pri enoletnih poljskih sadežih njegov trud, prizadevanje, pot, krvavi žulji in upanje na bogati pridelek za eno celo leto popolno v nič spremeni. Prežalostno-tužna, a neovrgljiva istina je to!

Vsem omenjenim elementarnim uimam, ako v prevečki meri ne pritisnejo, se pa sadno drevje po svojih naravnih lastnostih dosta čvrsto in krepko upira in je z nekako trdovratnostjo — prenaša.

In vendar pri vsem tem sadnem drevju prec iz začetka skoraj nobenega ali pa le nekoliko prav površnega pozora voščimo; o kakem pravilnem trudu pa še govora skoraj biti ne more. Tudi tu so sicer častne, a zeló zeló redke izjeme.

Lastno prepričanje mi je neovrgljivi dokaz, da, kedar se namerava sadno drevó na stalno mesto posaditi, katero bi nam brez posebnih nesreč moralo leta in leta perijodične koristi donašati, smo pri tem prevažnem početju radi le preveč površni in ne rečem preveč, popolno sebični in malomarni. Le-tu se navadno skoraj nobenega reda in pravega sadjerejskega pravila ne držimo; smo pač po podedovanem grehu svojih prednikov v tej zadevi še nekako preveč trdovratni, svojeglavi in nepoboljšljivi. Tu se posebno očitno kaže, da je „stara navada res železna srajca“, katera se, enkrat oblečena, ne dá z lepo sleči ter se z drugo boljšo, bolj primerno in praktično nadomestiti skoraj več ne more. Resnično je, iz lastnega prepričanja trditi moram, da se posebno v tem obziru ta „nepridiprav stare navade“ le nam, še bolj pa našim potomcem na občutno škodo še v dandanašnjem naprednem času preveč trmoglavó trdi in nekako malikovavsko časti in obožuje. — Prepričajmo se vendar skoraj domači sadjerejci o škodljivih in pogubnih nasledkih te vkožene napake ter se je za enkrat in za vselej v prospeh in povzdigo splošne koristi popolnem iznebimo!

Zadnji moj dopis govoril je domačim sadjerejcem vse najpotrebnejše o svojstvih posamesnih sadnih plemen in vrst ter o zahtevah, katere imajo le-tá gledé

na zemljo, njeno lego in na podnebje; danes hočemo pa to prevažno zadevo tudi še od neke druge strani bolj na drobneje ogledati in prerešetati.

Prekoristna sadjereja v naši mili domovini ne zavzema še onega prostora, kakoršnega sta jej Bog in pa njegova pomočnica narava po lastnosti zemlje, njeni legi in ozračju sama odločila, ter se dalje za to prekoristno stroko tudi sploh še one vneme in ljubezni ne kaže, kakoršne v resnici in polni meri zasluži. — Poglavitni vzroki in zadržki temu so pred vsem nepovoljni vspehi, kakoršne domači sadjerejci za svoj trud in nepomenljivo prizadevanje žanjejo.

Poglavitni vir tem neplodonosnim posledicam iskati nam jo pa pred vsem v nepravilnem nasadu sadnega drevja na stalno mesto, v izbiranju nepravih sort za razne zemlje, lege in podnebja in v nebrigi za dalnje oskrbovanje sadnega drevja na stalnem mestu. O tem zadnjem, če ne bode posebnih zadržkov, se še v tekočem letu z domačimi sadjerejci v naših vrlih „Novicah“ nekoliko domenimo in pogovorimo. Prislovici: „kakoršen začetek, takoršen konec“, in „kakoršno delo, tako plačilo“ ste prebivalcem mile domovine tako dobro poznati, da ga menda tudi v najoddaljeni kočici seljaka ni, komur bil bi njihni pomen neznan. Obe se pa gledé sadjereje, osebno gledé „nasada sadnega drevja na stalno mesto“ tako rekoč še splošno prezirate. Povsod in pri vsakem opraviilu je še kako več ali manj veljavno, več ali manj obrabljeno pravilo v navadi, le gledé prekoristne sadjereje se vse od prvega začetka dalje do konca nekako brez vsega reda, brez vse temeljitosti in brez vsakega pravega pravila (z malimi častnimi izjemami) godi in izvršuje.

(Dalje prihodnjič.)

Mlekarstvo.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

8. Mlečne pomanjkljivosti.

Pomanjkljivosti mleka imenujemo one izvanredne prikazni, katere se pojavljajo na mleku sicer zdravih krav. Uzroki mlečnih napak so večinoma še neznani, ravno tako malo so nam znane sredstva jih odpravljati. Najboljša obramba proti takim neprilikam v mlekarstvu je snaga, suh, čisti zrak, hlajenje in hitro posnetje mleka, ter pazljivo krmenje.

Najnavadnejši napake pri mleku so sledeče:

1. Vodenost mleka, katero je največkrat posledica krmenja s zmrznjenim korenstvom, zelo razredčenimi tropinami, travo vlažnih senošet in sploh s slabo vodenostjo krme. Primerna menjava krme to nepriliko odpravi, ako temu ni vzrok kaka notranja bolezen krave.

2. Vlačljivo ali sluzno mleko je posledica slabega prebavljenja, prehlajenja ali pa zaostajanja otrebkov po teletu. Tako mleko je slinasto in lepljivo, ter spusti smetano le počasi na vrh. Surovo maslo iz take smetane je neokusno.

Dostikrat je pa tako mleko posledica nečistih posod ali pa vlažno gorkih, zadublih shramb. Tudi pokvarjena plesnova krma in kislavica trave naredite tako mleko.

3. Prehitro skisanje mleka se v tem pokaže, da se pred časom sèsi; to se namreč zgodi kmalu po molži ali pa nekoliko pozneje, dostikrat tudi še le pri kuhanju. Tacemu mleku se le malo smetane odloči. Uzroki te mlečne bolezni dádó se odpraviti večidel z gori omenjenimi sredstvi, to je: sè snago in redom pri vseh mlekarskih opravilih. Vendar zamore biti

uzrok tej prikazni na mleku tudi kaka notranja bolezen krave, n. pr. osepnice, vnetica vimena, kuga na parkljih.

4. Grenko mleko nastane še le po daljši legi, vzroka se natanjko ne pozna. Smetana odločuje se tacemu mleku počasi, ter ima umazano oljnato barvo, zopern, grenak in slednjič gnjil okus. Pinjenje te smetane je težko opravilo, surovo maslo iz nje postane pa v malo dneh žaltovo. Iz grenkega mleka dá se le malo sira narediti in še ta je slabega okusa, ter hitro gnjil postane.

Grenko mleko okuži tudi drugo zdravo, toraj ga je treba odstraniti. Ako zadobi mleko grenak okus od grenke krme ali grenkih zdravil, potem grenkoba takoj poneha, ko se tako krmo ali zdravilo opusti.

5. Rudeče mleko ali molzenje krvi zamore biti posledica krmenja s takimi rastlinami, ki imajo rudeče barvilo v sebi; ta barva preide tudi v surovo maslo. Mleko zadobi zopet naravno barvo, ako se krmenje taci rastlin opusti.

Največkrat pa, posebno ako ima surovo maslo iz takega rudečega mleka naravno barvo, je vzrok dejansko primešanje krvi. Navadno krvavenje vimena ne traja dolgo časa, včasih provzroči to uže pik kakovostnega žužka.

6. Modro ali plavo mleko. Tako mleko pride v lepi naravni barvi iz vimena; še le v posodi nastavi v začetku majhne modre pike, potem se pa pobarva hitro vse mleko na površji svetlo-modro. Posamezne modre lise, katere nastanejo vsled plesnobe ali nesnage na površji smetane, se ne prištevajo tej napaki mleka.

Mleko se zmodri pod raznimi razmerami in pri vsakovrstni krmi; včasih le od ene krave, včasih od vseh ter traja ta neprilika malo dni ali pa tudi cele tedne. Čeravno so vzroki te mlečne bolezni še nejasni, je vendar gotovo, da majhen del modrega mleka okuži velike množice zdravega in da se kali te bolezni po nečistih posodah naprej trosijo.

Kakor hitro se ta bolezen mleka prikaže, je neobhodno potrebno najnatančnejše snaženje, čiščenje in izkuhovanje posod.

Priporočljivo zdravilo kravam o priliki modrega mleka je: 30 do 60 gr. Glauberjeve soli, 1 žlico kimla ali janeža, pred vsem pa lahko prebavljiva hrana.

9. Prodaja svežega mleka.

Najlože se spravi mleko v denar, ako se ga zamore prodati koj sveže izpod krave. Koder je taka prilika dana, bode moral umni gospodar vedno tako porabo mleka mimo vseh družih vpeljati, kajti s prodajo svežega mleka je najmanj stroškov in opraviil sklenjenih ter ob enem tudi najboljši denarni uspeh. Sicer je prodaja mleka uže v hlevu ali na domu redkokrat mogoča; v največ slučajih treba je mleko ali v mesto ali pa na železnico voziti. Prepeljanje mleka prouzroči pa mnogo stroškov, bodi-si zaradi vožnje same ali pa zaradi potrebnih posod. Pri nas v slovenskih pokrajinah prodaja mleka v večje daljave ni nikodar v navadi, a dá se na korist živinorejcem še mnogo o tej zadevi storiti. Notranjski posestniki, kateri bivajo blizu in ob železnici bi delali lahko združeni v mlekarske zadruge s pošiljanjem mleka v Trst najlepše dobičke. Daljava do Trsta je primerno le majhna, vsaj dohaja celó iz Českega mleka na Dunaj, in mleko na Dunaji je ceneje, kot v Trstu. Pošteno ravnanje in zdravo mleko bi si v Trstu kmalu ceno pridobilo. Iz navedenega zdi se mi umestno o pošiljavi mleka natančneje spregovoriti.

Mlekarju mora biti na tem ležeče, da pride mleko kupcu zdravo in dobro obdržano v roke, on mora vse storiti, kar je potrebno v to svrhu. Važno je uže prej

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

V svojem zadnjem dopisu bil sem po praktičnem „Obstzüchterju“ omenil slabih in škodljivih nasledkov preglobokega nasada sadnega drevja na stalno mesto; to pa o tem prevažnem začetku ni še vse, kar se na škodo sadjereje nepravilnega godi in kar pozneje s svojimi slabimi posledki v marsikom vse veselje in vso ljubezen do vspešnega nadaljevanja prekoristne sadjereje dostikrat za vselej popolno vniči in zamori.

Poglavitne napake, katere se med domačimi sadjerejci ob nasajanju sadnega drevja na stalno mesto prav pogostoma nahajajo, so navadno sledeče: „Nasad izvršuje se večkrat o nepravem času; ne gleda se pri tem na kakovost zemlje, na njeno lego in na ozračne razmere, sadé se dostikrat tem razmeram ravno nasprotna sadna plemena in sorte, in slednjič se ves nasad sploh pregosto izvršuje. Da se te škodljive in sadjereji pogubne napake stalno odpravijo, treba se je domačemu sadjerejcu pri nasadu sadnega drevja na stalno mesto strogo ravnati po pravilih umne in napredne sadjereje. Ako se ta prezirajo, je vse začetje in ves trud brezvspešen in zamań.

Sadno drevje naj se presaja in na stalno mesto sadi vselej le ob času, kedar ono gledé svoje letne vegetacije (rašče) popolno miruje in počiva, to je potem, ko se je na sadnem drevju istoletni les popolno razvil in dobro vtrdil. Tak čas prične se pravilno še le potem, ko je tok lesnega soka popolno prenehal in je vse istoletno listje raz sadno drevo ob jesenskem času totalno odpadlo. Naravna posledica toraj je, da moramo sadno drevje le ob pravem času v jeseni ali pa po krajnih in klimatičnih razmerah proti koncu zime in dalje v pomladi, ko se je zemlja uže nekoliko ogrela, na stalno mesto z vspehom presajati in saditi. Le ob zimskem času naj se nasad v zmrzlo zemljo nikdar in nikjer ne izvršuje. Ta naj se pa tudi ob pomladnem času nikdar do tja ne zavleče, ko je sadno drevje uže zopet vegetirati in zeleneti pričelo. Vsaka reč mora svoj čas imeti.

Zelo važno sadjerejsko vprašanje je gotovo ono, katero nam odgovarja, kako moramo sadno drevje na stalno mesto pravilno saditi. — Pravilni nasad je ob enem tudi prvi in naravni pogoj, da se drevesce gotovo prime in dobro vkoreníči, ter da, ako se mu pozneje primerno postreže, se je snaži in ob svojem času tudi morda celó obnovi, nam dobrega in zdravega sadja donaša in slednjič tudi svojo normalno starost čvrsto in krepko doseže.

Kakor vsaka druga rastlina, tako tudi sadno drevo potrebuje za svoj normalni razvoj in obstanek primerne in potrebne hrane; a to pa brezpogojno, sicer samo ob sebi zaradi prepičle hrane prične prezgodaj hirati in slednjič pred časom zamre, ali kakor pravimo, vsahne. Tudi sadno drevo je živa stvar božja, katero brez potrebne hrane shajati ne more. Še tako lepo rejena domača živina, kedar jej je pomanjkanje dobre krme in pa zdrave pitne vode trpeti, prične polagoma hirati in resasto-mršava postajati; ako to pomanjkanje predolgo traja, nam žival popolno shujša in slednjič pod zló pride, kar dostikrat celo posestvo v brezdno totalnega propada za seboj potegne.

Kakor človek in domača žival za svoj obstoj potrebujejo dobre, tečne hrane, zdrave pijače, snage in primerne stanovanja; ravno tako vsega tega tudi

sadno drevo potrebuje in zahteva, sicer nimamo od njega pravega dobička pričakovati.

Snaga je povsod mila in draga, in tudi, ako se vselej sproti za-njo skrbi, ne draga; ona daje človeku poleg mirne vesti veselje in ljubezen do koristnega dela, mu ohrani veselo srcé, mu vtrjuje zdravje ter mu daje pravo zadovoljnost. Domača živina snažno držana je poleg dobre in tečne hrane, zdrave vode za pijačo ter zmerne dela čila, čvrsta, in zdrava; taka živina nam brez posebne nesreče donaša slednji čas obilo koristnega vžitka, zdrav zarod za prihodnji naraščaj in obilo krepko-tečnega in mastnega gnoja. Ako se pa pri živinoreji ravno navedeni pogoji lahkomišljeno prezirajo in puščajo, morejo med taisto raznovrstne bolezni se izcimiti, katere utegnejo živinorejcu hlev živine popolnem sprazniti.

Te male opombe morejo se z vso pravico tudi na sadno drevje obračati, katero je med drugimi ustvarjenimi rastlinami tudi „živa rastlina“, ki zahteva primerne in pravilne postrežbe, sicer nam prezgodaj brez vse hasni pogine, zamre in pod zló pride. Po nobeni pravici in po nikakoršnem pravu ne smemo sadnega drevja kot neke mrtve snovi, kakoršna je kamenje z drugimi rudninami vred — smatrati, katera od naše strani za svoj obstoj prav nebene postrežbe, skrbi in pomoči ne potrebuje. Žalostno pri vsem tem je pa to, da se jih med domačimi sadjerejci še dandanes prav veliko nahaja, kateri s svojim postopanjem le preveč očitno kažejo, da imajo in štejejo sadno drevje med popolno mrtve stvari in predmete, kateri še vedno mislijo, da jim mora sadno drevje brez vsakega njihovega truda, postrežbe in prizadevanja „čudeže“ delati. „Brez truda ni kruha“, pravi prislovica. In kdo tega iz lastne skušnje ne vé?

Vsakemu človeku je božja previdnost kak posebni poklic odločila, v katerem navadno potem tudi do svoje smrti ostane. Kolikor bolj si človek, ko je enkrat do svojega prihodnjega poklica došel, v tem z natančnim spolnjevanjem svojih stanovskih dolžnosti na vse strani položaj svoj zboljševati prizadeva, toliko bolje se mu brez posebnih nesreč dosledno tudi godi. Domača živina, ako je v rokah slabega in malomarnege gospodarja, pride navadno zavednemu in umnemu gospodarju v last, pri katerem se zopet okreпча, si opomore ter se očvrsti in se ji dobro godi. Nekaj takega je tudi s sadnim drevjem na stalno mesto posajenim. Modri in pametni sadjerejec bode v svoji zavednosti — za svojo lastno korist — taisto na stalnem mestu lepo snažil, obrezoval, mu gnožil, je tudi iz prepričanja o svojem času obnavljal, ker vé, da mu ta trud ne bode brez dobička ostal. Malomarnež in trdovratni trmež pa tako nikjer in nikdar na pravem mestu nista.

Človek, če ga glad in žeja napadeta, ve in zná si po svoji pameti sam na eni ali drugi način pomagati ter tima telesnima potrebama zadostiti; ravno tako si vé in zna vsaka žival, ako je le prosta, živeža in potrebne vode po svojem nagonu sama poiskati. Sadno drevo na stalno mesto posajeno prirejeno je tudi na svoj dom, od katerega se do svoje onemoglosti nikdar več ne gane in ne preseli. Tu potrebuje pa tudi živeža, pijače in snage, to je potrebnega in primerne gnojila z zadostno vlago vred. Pogostoma se pa primeri, da eno ali drugo, ali pa tudi obedvoje popolnem poide; tega si pa drevo samo ob sebi nikakor preskrbeti in nadomestiti ne more. Ta nedostatek mora pa uže previdni in pametni domači sadjerejec v svojo lastno korist sadnemu drevesu sam nadomestiti, kar ga od časa do časa le malo nepomenljivega truda stane. Ravno tako ne more se tudi sadno drevo samo ob sebi stare rapave skorije, mahovja in raznih lišajev,

suhih vej in škodljivih brezpotrebnih prepredajočih se prerastkov znebiti; tudi tu ima domači sadjerejec od časa do časa se snaženjem malo nepomenljivega truda v svojo korist. (Dalje prih.)

Razjasnilne opombe vladine k načrtu postave o dedinskih naredbah pri kmetijskih domačijah srednje velikosti.

Vlada, katera je državnemu zboru predložila načrt zgoraj omenjene postave, predložila mu je nekoliko kasneje, 60 strani obsegajoče „Razjasnilne opombe“, nekoliko kasneje pa še o ravno tej zadevi pismeno oceno iz Gornje-Avstrijskega, in še nekaj kasneje enako oceno iz Kranjskega.

Izmed tega lepega gradiva hočemo tudi bralcem „Novic“ podati najbolj zanimive oddelke:

I. Iz razjasnilnih opomb vladinih.

Iz vseh dežel srednje Evrope čujejo se uže leta in leta pritožbe, da malí blagostanje kmetovalcev in tudi pri nas je tako. — Ker se mora obstanek zdravega, krepkega kmetijskega stanu v Avstriji smatrati za glavni pogoj zdravega in krepkega državnega bitja v gospodarskem, političnem in družinskem oziru, štela si je vlada v svojo dolžnost, stvari, o katerih se toži, preiskati zato, da se dobi pomoč, kolikor je to na postavodajnem potu mogoče. — Vlada je v seji od 25. januarija 1881. leta v odgovoru na interpelacijo grofa Hohenwarta in drugov one reči omenila, katere so po njenih mislih provzročile brezumno obremenjenje kmetijskih posestev. Med temi je na odličnem mestu tudi leta 1868. sklenjeno odpravljanje do tedaj obstalnih posebnih naredb o dedinskem nasledstvu pri kmetijskih posestvih.

Načrt postave izročen v ustavno razpravo je sad poizvedeb od onega časa vpeljanih v posameznih deželah in pa na tej podlagi pri ministerstvih dovršenih razprav.

Vredjenje naredb za podedovanje kmetijskih posestev srednje velikosti naj se ima vpeljano z namenom, da se pospešuje pri zemljiščih spadajočih pod veljavo te postave stalnost v obdelovanji, da se obrača zoper čezmerno zadolženje in raščeče razkosavanje onih posestev, to so brez dvombe najbolj vidna znamenja pešajočega blagostanja v kmetijskem stanu enako same na sebi, kakor v njenih nasledkih, to je, v pogostnih prostovoljnih in eksekutivnih premembah v posestvu.

Ta znamenja kažejo se jasno iz števil tukaj sledečih, sestavljenih po uradnih statističnih virih:

Tabela I.

Stroški za eksekucije in zamudne obresti.

Leto	Presežek pristojbin za eksek. nad stroške eksekucije pri iztirjavanju davkov	Zamudne obresti od dolžnih davkov
1872	46.138	271.652
1873	85.547	355.708
1874	90.019	389.708
1875	108.784	410.439
1876	102.572	427.390
1877	121.308	497.703
1878	256.817	458.994
1879	177.053	347.080
1880	230.505	424.628
1881	202.148	385.293
Skupaj	1.420.891	3.968.595
Poprek	142.089	396.859

Predstoječa tabela kaže zelo izdatno povečevanje onih čistih dohodkov, kateri dotekajo državi iz pristojbin za eksekucije, in to od 46.138 gold. v letu 1872., na 202.148 gold. v letu 1881., in akoravno ta številka ne spada samo na poljedelstvo, bodo pa druge pozneje navedene številke pokazale, da se brez dvombe tudi pri tem (kmetijskem) poklicu opazuje vedno naraščanje bremen.

Zamudne obresti zaostalih dolžnih davkov pa zato tako glasno govore, ker neplačevanje pri našem ljudstvu izvira od tod, ker ne more plačati, ne pa da bi ne hotelo.

Ako se pri tem izkazu ogledajo nadrobnosti, pokaže se, da so zastanki na davkih največi v onih deželah, kjer so zemljišča najbolj razkosana, najmanjši pa v onih, kjer so še velike skupne domačije, tako znašajo zastanki na Primorskem = 60,6%, na Gornjeavstrijskem pa = 1,8%. (Dalje prih.)

Politične stvari.

Govor državnega poslanca A. Obreze

v državnem zboru dne 22. marca 1884.

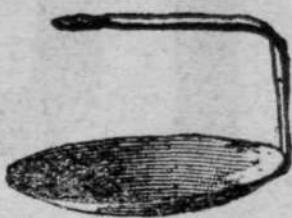
(Po stenografičnem zapisniku.)

Visoka zbornica! Jaz uže naprej izjavim, da ne nameravam na dolgo in široko govoriti v prid davčne eksekucije. Stroški za izterjanje davkov so neogibno potrebno zlo, in sem trdno prepričan, da visoka vlada ničesar bolj ne želi, kakor da bi jej ne bilo treba te nepriljubljene vsote staviti v budget. Jaz toraj izjavim, da bodem zato glasoval in mislim, da bode zaradi neizogibne potrebe večina te zbornice ravno to storila. Moj namen je pa visoki zbornici predlagati resolucijo, ki hoče te stroške vsaj do zdaj z zemljiškim davkom najbolj zadeti in preobloženi deželi zmanjšati.

Eksekucija davkov je, kakor se razume samo ob sebi, samo tam na pravem mestu, kjer ima davkovski dolžnik dovolj sredstev, izpolniti svojo dolžnost, pa tega iz trdovratnosti ali slabe volje ne stori. Tega pa, gospoda moja, nikakor ni na Kranjskem zdaj, ko je zemljiški davek urejen in na naravno visokost pomanjšan, tudi rajši davke plačujejo. Temu nasproti je omenil dr. Menger, da so baš na Kranjskem eksekutivni stroški najvišji, da presegajo celo eksekutivne stroške Češkega, Šlezije, Tirolskega, Vorarlberškega in še nekaterih drugih dežel vkupe. Iz tega je hotel izvajati, da trditev gospoda poslanca Kluna ni resnična.

Ne morem kaj, ako se še le sedaj, sam priznam, da malo prepozno, potegnem za čast kranjske dežele proti gospodu poslancu dru. Mengerju in zagovarjam trditev gospoda poslanca Kluna. Da so v državnem proračunu za l. 1883. stroški za iztirjanje davka s 45.000 goldinarji nastavljeni, dočim je za te stroške za Česko nastavljenih 16.000 gold., za Šlezijo 5000 gold., za Tirolsko 150 gold., za Vorarlberško pa samo 50 gold., toraj za vse samo 21.000 gold., to nikakor ne prihaja od tod, da bi se na Kranjskem davki radi ne plačevali, a od tod, da v drugih deželah ne pobirajo davkov c. k. davkarski uradi, ampak občine, in če je treba, tudi potom eksekucije iztirjavajo. Kake stroške pa imajo pri tem občine, ni znano, in se ti stroški tudi ne stavijo v državni proračun. Drugače je pa na Kranjskem, kjer davke pobirajo samo c. kr. davkarski uradi in jih oziroma tudi eksekutivno iztirjavajo. Tu je toraj razumljivo samo ob sebi, da se eksekutivni stroški stavijo v državni proračun. To je vzrok navidezne anomalije, in

tega časa vsa smetana odloči. Ker se smetana pri tem načinu posnemanja pri zelo nizki toploti odločuje, naredi ona primeroma precej debelo plast od 6—8 centimetrov. Smetana je toraj zelo rahla in treba jo je z največjo pozornostjo posnemati. Za posnemanje rabi se posebna žlica posnemalka (pod. 23.)

Pod. 23.

Posnemanje mleka po Swarzovem načinu s pomočjo mrzle, tekoče vode: Pri tem posnemanju ravna se po vsem tako, kakor pri hlajenju z ledom. Toplota vode 11 stopinj ne sme prestopiti; najboljša je toplota 8 stopinj. Ta način izvrši se včasih tudi brez tekoče vode, kar je pa zelo zamudno in nepopolno.

Vode dobiva se iz vodnjakov in treba jo je dostikrat premenjati. Čas premenjave vode se seveda ravna po hitrosti hlajenja.

Swarzov način posnemanja mleka ima svoje dobre strani. Za osobe ni potrebno, da je tako izučeno, kot pri Gussander-ovem načinu, zunanja toplota nima skoraj nič vpliva, tudi nesnaga ni tako zelo škodljiva. Iz povedanega sledi velika gotovost, ki se jo pri takem ravnanju z mlekom zamore imeti. Največja napaka tega načina je velika poraba ledu. V goratih krajih, koder je dosti mrzle tekoče vode na razpolaganje, ima Swarzov način pred vsemi prednost. Tudi izdelki iz tako izdelane smetane so, bodi-si z ozirom na kakovost ali z ozirom na množico, boljši kot drugi.

14. Odločevanje smetane s pomočjo sredobežne (centrifugalne) sile.

Po raznih poskusih odločiti smetano od mleka s pomočjo sredobežne sile posrečilo se je še le leta 1877. tovarnarju Lefeldt-u izumiti stroj, s katerim je mogoče tako odločevanje praktično izvesti. Načelna misel takemu stroju je ta, da se v posodo, koja se navpično okoli svoje osi suče, sveže mleko vlije, ter posodo pusti potem hitro vrteti.

Vsled sredobežne sile loči se smetana od mleka. Med vrtenjem iznajde se od smetane ločeno mleko vsled svoje primerne, večje teže bliže obroda posodinega, ložja smetana pa bliže osi; po prenehanem vrtenju se smetana ne zmeša zopet z mlekom, ampak stopi na vrh, ter jo je mogoče posneti. V novjšem času napravilo se je več vrst tacih strojev in jih tudi tako izboljšalo, da uže takoj iz stroja posebej ven teče smetana in posneto mleko.

Največe prednosti tega načina, mleko posnemati, so te, da je mogoče mleko takoj po molži posneti, vsled česar so izdelki popolnem sladki, toraj še za vsako porabo, in da je mlekarstvo s takimi stroji neodvisno od toplote in letnega časa.

Na drugi strani pa prouzroči nakup tacega stroja velike stroške, tem več, ker je potrebna za vrtenje „centrifize“ ali „separatorja“, kakor se tak stroj za posnemanje mleka imenuje, parna sila.

Posnemanje mleka na imenovani način se splača le v prav velikih mlekarijah, ker najmanjši tak stroj, koji v eni uri do 300 litrov mleka posname, uže stane 400 gold.

(Dalje prih.)

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Občni zbor podružnice v Novem mestu dné 5. aprila 1884.

Predsednik podružnice gosp. dr. A. Poznik otvori zborovanje s pozdravom došlim gg. udom ter poroča o delovanju podružnice sledeče:

Ob času potovanja Nj. Velič. cesarja po Kranjskem imel je podružnični predsednik avdienco pri g. ministru za poljedelstvo, katerega je prosil, da se na Dolenjskem kmetijska šola ustanovi. Gosp. minister je obljubil prošnjo podpirati.

Pri občnem zboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani dné 30. januarija t. l. bila je podružnica mnogobrojno zastopana. Podružnica se pritožuje, da centralni odbor program občnega zbora tako uredi, da nasveti podružnic pridejo še le tako pozno na vrsto, ko je navadno zbor uže nesklepčen. *)

Poročilo predsedništva se na znanje vzame.

Poročilo in računi podružničnega blagajnika izročé se pregledovalnemu odseku.

Predsednik predlaga, da se g. državnemu poslancu grofu Margheri-ju hvala izreče za njihov trud, Dolenjem železnico pridobiti. Predlog se enoglasno sprejme ter g. predsedniku naloži naloga, zahvalo podružnice pismeno izraziti.

Predsednika namestnik g. Ogulin predloži program krške pokrajinske razstave, ter predlaga, da se podružnica te razstave mnogobrojno udeleži. Predlog se sprejme.

Pri volitvi novega odbora bili so sledeči izvoljeni:

Predsednikom g. dr. Albin Poznik,
namestnikom predsednika g. Anton Ogulin,
tajnikom g. profesor Derganc,
namestnikom tajnika g. Aurel Meinhold,
denarničarjem g. Val. Oblak,
odbornikom gg. G. Clarici, J. Mehora, Fr. Kastelic star.

Občni zbor sklene razdelitev od deželne vlade poudarjenih 3000 vrbinah sadik g. predsedniku prepustiti.

Zbor naroči gospodu predsedniku potrebno ukreniti, da se prične z ustanovo hranilnice na Dolenjskem.

Anton Ogulin,
zapisnikar.

Dr. Albin Poznik,
predsednik.

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Kdor si hoče z vspehom nov sadni vrt prirediti in nasaditi, skrbeti mu je pred vsem za to, da se previdi z drevesci onih sadnih vrst, katerim dotični kraj, lega, ozračje in lastnosti zemlje ugajajo in godé. O svojstvih drevja posameznih sadnih plemen in vrst v povedanem obziru govoril je moj zadnji dopis ob kratkem vse najpotrebnejše do domačih sadjerejcev; toraj tega še enkrat ne ponavljam.

Ob tako važnem momentu stori domači sadjerejec samouk prav dobro, da pred začetjem svoje namere, ako je le mogoče, kakega skušenega in praktičnega sadjerejca za svet popraša, kako in kaj mu je storiti. — Na ta način prihrani si dostikrat obilnih in občutnih gmotnih stroškov, mnogo trudapolnega dela, in kar je čez vse vredno, izogne se onim neplodnim sitnostim in nezgodam, katere bile so le deloma uže v mojem zadnjem dopisu omenjene; on ne bode zavoljo nevspehov vsega veselja do prekoristne sadjereje popolno za vselej zgubil, nego taisto bode se mu po dobro rentovanem trudu njegovem od leta do leta za

*) § 19. družbenih pravil določi vrsto obravnav občnega zbora. Vred.

prekoristno reč in prevažno začetje vedno bolj in bolj pomnoževalo, ga za sadjerejo čezdalje bolj ogrevalo in vnelo.

Za stalni nasad naj toraj domači sadjerejec nikdar ne voli onih sadnih plemen in vrst, za katere nima ne primerne in prave lege, kakor tudi ugodne zemlje ne, ter katerim bi v njegovem kraju dalje tudi ozračne razmere ne ugajale. Kdor bi tem naravnim svojstvom posameznih sadnih vrst in plemen brezpremislno ali nalašč ali pa iz nevednosti, kar se še večkrat prigodi, svojevoljno nasprotoval, boriti imel bi se z brezkoristnimi in neplodnimi nevspehi, kateri bi ga slednjič ob vso ljubezen in ob vse veselje do prekornostne sadjereje spravili. Ljubezen pa po nevspehih enkrat do kake reči vničena in zgubljena, ne povrne se skoraj nikdar več, in če se, ni več prava, nego le polovičarska in navidezna; taka pa tudi nikdar več dobrega in koristnega sadu ne rodi in roditi ne more, naj se nahaja uže v kakoršnem koli slučaju se hoče.

Tudi najboljšemu prijatelju, če nas enkrat pošteno opehari, ne zaupamo nikdar več, nego se ga z neko mržnjo ogiblamo.

Tu nam je zopet narava sama najboljši kažipot in vodnik. Opazujemo le nekoliko razno gozdno drevje: listovje in šilovje. Kar se po visokih gorah krepko in čvrsto sponaša, dobro raste, se zdravo razvija in brez posebnih hib tudi svojo normalno starost doseže, navadno v dolinah, če se prec ne vsuši, pa le klavarno vegetira in kmalu pogine. Ravno tako slabo sponaša se tudi ono gozdno drevje na višavah, kateremu so po naravi nižave odmerjene. Visoko gorovje vgaja sosebo šilovju, kojega posamezne vrste tu po 200 do 300 let krepke in čvrste dočakajo, nasprotno se pa drevje nekaterih teh vrst v nižavah uže v kratkih 50 letih popolno preživi in pod zló pride.

Tudi sadno drevje v posameznih plemenih in sortah ima svoja posebna svojstva in gotove meje na krajne razmere, med katerimi se dobro sponaša; teh mej bi se praviloma ne smelo nikdar in nikjer prestopati. Le na ta način se nam bode sadjereja tudi hvaložno in dobro splačevala.

Čas, ob katerem se sadno drevje na stalno mesto presaja in sadi, vravnati mora se tudi po legi, ozračji in lastnostih zemlje, v katero se saditi namerava. Jesenski nasad izvršuje naj se le na suhih legah, v suhotnem zemljišči, in to zgodaj v jeseni, to je: prav kmalu potem, ko je listje raz dreves popolno odpadlo in se je istoletni les s svojim mladičjem vred pravilno vtrdil in popolno dozorel. Vrèzi in šipe okolo takega v jeseni na stalno mesto posajenega sadnega drevja naj se ob brezsnéžnih zimah in pa v krajih, v katerih sicer sneg navadno ne pada in ne obleži, a zemlja pa globoko premrzne, z listjem ali pa s slamnatim in praprotnim gnojem pokrijejo, da se tako korenike na novo posajenemu sadnemu drevju pred hudim zmrzlinom in premrtjem obvarujejo. Ta varnostna odeja se pa nikakor ne sme tikoma do drevesnega deblica prirediti, in to zavoljo miši ne, katere se v tako odejo rade naselijo in bi ob zimskem času utegnile drevesni lubad ob korenničnem vratu oglodati in poškodovati, kar bi drevesce, čeravno ne v pogin pripravilo, pa vsaj v normalni rasti zadrževalo in mu prezgodnje hiranje prouzročilo.

Pomladanski nasad ima, sosebo v bolj volhkkih legah in zemljah pred jesenskim veliko in važno prednost. Če sadimo sadno drevje pomladi, ko se je zemlja uže nekoliko ogrela, na stalno mesto, se novo vkorenjenje taistega veliko hitreje, obilneje, popolneje in gotoveje vrši, nego se to pri jesenskem nasadu raz-

vija. Ako nameravamo sadno drevje še le spomladi presejati in na stalno mesto saditi, izgrebimo, ako le mogoče, uže v prejšnji jeseni zadostno število jam v pravi oddaljenosti druga od druge. V dobri zemlji mora vsaka taka jama biti 1 meter široka, 1 meter dolga in najmanj pol metra globoka. V slabějšíh zemljah mora pa ta obsežek jam na vse strani, sosebo na dolgost in širokost kakor tudi na globokost še nekoliko obsežnejši biti, da ima mlado drevesce v prvih letih zadosta ugodnega prostora za razvoj novih korenik. Na takih legah in zemljah potrebno je tudi pozneje drevesu pred razširjajočimi se koreninami od časa do časa zemljo z raz- in prekopavanjem rahljati, da se njena dobrota po vlagi, zmrzlinu, zraku in toploti zboljšuje in s tem rodovitnejša postane. Taka prekopavanja izvajajo se praviloma in z najboljšim uspehom ob jesenskem času — toraj vselej še pred zimo, ko je zemlja še tala.

Za jesenski nasad naj se pa potrebne jame najboljše uže spomladi izgrebajo. Na vsak način morajo se pa take jame tako dobro za spomladanski, kakor tudi za jesenski stalni nasad vsaj najmanj 14 dni pred nasadom samim pravilno prirediti.

(Dalje prihodnjič.)

Nova postava.

Razjasnilne opombe vladine k načrtu postave o dedinskih naredbah pri kmetijskih domačijah srednje velikosti.

(Dalje.)

Sledeča tabela kaže spremembe v stanu dolgov na kmetijskih posestvih v desetletji od l. 1872. do 1881.

Tabela II.

Premikanje v stanu dolgov skupno.

Leto	Nova bremena	Razbremenje	Zgube pri eksek. prodajah	Konečno več
1872	154,867.425	117,174.515	4,478.004	37,692.910
1873	200,153.006	121,825.755	5,203.593	78,327.251
1874	213,643.198	129,331.614	4,679.753	84,311.584
1875	206,687.855	135,856.596	6,342.551	70,831.259
1876	193,406.741	122,808.203	7,779.302	70,598.538
1877	177,585.215	146,276.146	11,699.998	31,309.069
1878	172,400.406	141,525.876	20,366.173	30,874.530
1879	169,882.533	138,716.291	17,624.517	31,166.242
1880	185,118.238	154,526.456	24,802.114	30,591.782
1881	173,651.399	150,894.605	16,660.947	22,756.794
Skup	1.847,396.016	1.358.936.057	119,726.952	488,459.959
Počez	184,739.601	135.893.606	11,972.695	48,845.996

Tu se kaže narastanje obremenjenja v prvem desetletji za 488,459.959, in ako se ne ozira na številke v četrtem oddelku, v kolikor ni bilo zbrisanega zaradi povračila, tedaj bi se povikšanje stanu bremen pokazalo za 607,186.911, pri tem se je posojenega kapitala zgubilo za 119,726.952 gold.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 30. aprila 1884.

O b s e g: Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto! (Dalje.) — Mlekarstvo. (Dalje.) — Kmetijske novice in izkušnje. — Vprašanja in odgovori. — Enketa o kmetijskih razmerah na Kranjskem. (Dalje.) — Razjasnilne opombe vladine k načrtu postave o dedinskih naredbah pri kmetijskih domačijah srednje velikosti. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Pri izkopavanju jam za drevesni nasad moramo izkopano zemljo sortirati, to je v tri vrste razdeliti: na prvi posebni kup zmetati nam je ruševino z navzdol obrnjenim licem; na drugi posebni kup zmeče se podružna plast rodovitne zemlje, a na tretji posebni kup zlopiti se dalje iz jame izkopana nerodovitna ali mrtva zemlja. Tega umnega sadjerejskega pravila bi se ob prirejanju jam za stalni nasad sadnega drevja pač nikjer več prezirati ne smelo.

Ako pa hočemo kako sadno drevo tja zopet posaditi, kjer ravno nam je staro popreje rastlo in pod zeló prišlo, moramo vso zemljo, kar smo je na tem mestu iz prirejene jame nakopali in izgrebli, totalno in popolno odstraniti; to pa zato, ker je ta (zemlja) za novo drevesno rast čisto izmolžena, toraj popolno nesposobna. Ta odpravljena zemlja mora se potem z drugo čvrsto, krepko, spočito in rodovitno zemljo nadomestiti, v katero moremo zopet na isto (staro) mesto novo mlado sadno drevó z gotovim in dobrim vspehom posaditi.

Le v ono zemljo ali prst, v kateri je preje kako sadno drevo rastlo in iz katere bilo je ravno odpravljeno, ne sadimo prec nobenega sadnega drevesa, tudi druge vrste, plemena in sorte toliko časa ne, dokler se zemlja po daljšem odpočitku, večkratnem prekopavanju in novem kemičnem razkroju zopet za novo drevesno rast zadosta in primerno zboljšala ni.

Previdnemu sadjerejcu se to prav nič čudno zdelo ne bode, če le malo premisli in površno preračuni, koliko živeža in hrane je sadno drevo od časa, ko je bilo na stalno mesto posajeno pa do svoje normalne starosti, če ta ni bila po kakih nezgodah zaprečena, potrebovalo za krepki razvoj koreninega venca, čvrstega debla, obsežnega vrha, brezbrojnega vsakoletnega listja, številnega cvetja ter od časnega do časnega bogatega sadnega pridelka! In vso to ogromno zgradbo imela je zemlja malega prostorčka, na katerem je

sadno drevo leta in leta rastlo, izgotoviti. Prav nobeno čudo ni, da je taka onemogla zemlja za gotovi čas brez umetne pripomoči novemu sadnemu nasadu popolno nesposobna in toliko kot mrtva. Kjer se vedno le odjemlje in nič zopet ne dodaja, tam slednjič tudi najogromnejši zaklad totalno zgine.

Naj navedem tu v boljše pojasnilo ravno povedanega iz lastne skušnje en svarilni izgled.

Pred 27 leti, ko mi je milo solnce prave sreče še na očetovem domu prijazno sijalo, pocepila bila sva z mojim bratom Francetom ob pomladnem času po stari navadi „v sklad“ do 100 sadnih divjakov, kateri bili so se nama prav dobro obnesli. Bil je takrat pri sv. Lenartu kot lokalist visokočast. gosp. Primož Remic, kateri je nas 9—12letne dečke ne le v veronauku, branji, pisanji in računstvu, nego tudi v požlahnjevanju sadnega drevja z vso marljivostjo in prav dobrim vspehom prostovoljno od novembra meseca, enega pa do konec meseca aprila drugega leta poučeval in berižil. Ta blago-mili in za pravi napredek v prepolni meri prostovoljno požrtvovalni gospod bil je pozneje kot mestni župnik v Škofjo Loko premeščen, kjer je tudi to solzno dolino za vselej zapustil. Bog mu daj večni mir in pokoj! Sad njegovega prizadevanja in požrtvovalnosti pa še sedaj v šentlenarski fari obilo koristnega dobička donaša in ga bode še v pozne čase od rodu do rodu rodil in donašal. — Tudi jaz sem eden tistih, kateremu je imenovani milo-blagi pokojni gospod bil uže v mehko otroško srce veselje in vnemo do prekornostne sadjereje vcepil in zasadil. Ravno tako so mi tudi drugi njegovi preizvrstni pouki še sedaj najzvestejši spremljevalec skoz viharo življenje. Da ne bodem preobširen, naj se zopet k stvari povrnem.

Prec drugo pomlad potem odstranilo bilo se je nekoliko korakov nad hišo staro jabolčno drevo, „smešek“ imenovano. Deblo merilo je ob koreninečnem vratu v premeru preko starega pol sežnja. Vse drugo bilo je uže popolno sprstenjeno, le obrobek podlubadnega mehkega lesa bil je še nekoliko svež. Ko je bilo drevo raz svoje mesto odstranjeno, sklenila bila sva z bratom prec ravno na to mesto drugo novo drevesce, in sicer hruško, posaditi. Najpreje bila sva odkopala in izsekala vse napotne korenine starega jabolka z parobkom vred. Zemlja bila je jako rahla in črna na tem mestu, kjer bilo je celo osredje jabolčnega debla uže popolno sprstenelo. Odbrala sva izmed prejšnjega

leta požlahnjenih drevesec najlepšo in najkrepkejšo hruško „sladčico“, katero sva prav pošteno na imenovano mesto bila posadila. Drevesce bilo se je tudi prav lepo prijelo, toda raste pa prav kumrno, švigljasto in je še sedaj v vsih svojih delih jako šibko. Dasiravno je dosedaj uže skoraj eno celo šestinko svoje normalne starosti preživelo, vendar ni še prav nobenega cveta nastavilo, še manj pa kak sadek obrodilo. Opomniti mi je le še, da je to hruševa vrsta, katera v naših krajih (na mojem rojstnem domu) v dobri in spočiti zemlji kaj rada in obilno rodi. In takih dokazov ima skoraj vsak domači sadjerejec samouk na svojem zemljišči več ali manj; le nekoliko naj se v svojo preteklo prakso nazaj ozre, pa je bode brez vse težave zasledil, kar mu bode ob enem tudi več ali manj vzroke o nerodovitnosti in šibki rasti nekaterih njegovih sedanjih sadnih dreves odkrilo.

(Dalje prihodnjič.)

Mlekarstvo.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

15. O izdelovanju surovega masla.

Poprej nekoč sem uže omenil, da se doseza s prodajo svežega mleka v mlekarstvu najboljši denarni vspeh, in da bode povsod, koder je to možno, umni gospodar tako porabo mleka prej vpeljal kot druge. Največkrat pa slovenski gospodar nima take prilike; on mora mleko pretvoriti v izdelke, kateri se zamo-rejo pošiljati v daljne kraje. Taki izdelki so surovo maslo, maslo in sir. Najvažnejši mlečni izdelek je vsakako za naše razmere surovo maslo, zato bodi izdelovanje tega mlekarskega izdelka v naslednjem podrobnje popisano. Marsikateri slovenski gospodar ali gospodinja trdi, da izdelovanje surovega masla skoz celo leto ni mogoče, ali pa, da je cena surovega masla prenizka, da se v vročem času ne zamore dolgo časa obdržati itd., pa vendar so vsa ta oporekanja ničeva.

Dobro in umno izdelano maslo ima vedno visoko ceno, se vselej lahko proda in prav napravljeno ter hranjeno se tudi dolgo časa obdrži. Pri izdelovanju surovega masla je treba paziti na vsako malenkost, treba se je natanko držati pozneje navedenih pravil, ako se hoče narediti v vsakem letnem času dobro, namizno, surovo maslo. Predpogoj dobremu izdelovanju surovega masla je pa umno ravnanje z mlekom in smetano, tako, kakor sem je v prejšnjih oddelkih opisal.

16. Kaj je surovo maslo in kako se naredi.

V drugem oddelku sem pravil, da je mleko zmes obstoječa iz vode, sírove tvarine, tolščobe, mlečnega sladkorja in neorganskih snovi. Tolščoba, katera je v mleku $2\frac{1}{2}$ do $4\frac{1}{2}$ odstotkov, plava v podobi majhnih kroglic po mleku. Solí, katere so v mleku raztopljene, in katere obdajajo posamezne tolščobne kroglice, ovi-rajo, če mleko mirno stoji, združenje teh kroglic. Omenil sem uže, da po daljšem mirnem stanju mleka pridejo kroglice na površje, ter narejajo smetano. Pri izdelovanju surovega masla je naša naloga iz mleka ali smetane tolščobne kroglice odbrati, ter jih v kepo združiti. To se doseže s „pinjenjem“.

Pinjenje ima toraj namen, tolščobne kroglice mle-kove tako med saboj zvezati, da se lahko maslena tolščoba zeló zgoščena, pa vendar ne popolnem čisto,

odloči, ter da ima vendar še nekaj družih sestavnih delov mleka v sebi.

Sveže mleko ima maslene tolščobe	$3\frac{1}{2}$	odstotkov,
dobra smetana ima	18 $\frac{1}{4}$	„
surovo maslo ima	83	„

Namen pinjenja se doseže s tem, da se tolščobne kroglice v zato prirejenih posodah „pinjah“ s pomočjo tolčenja, suvanja ali tresenja tako med seboj v dotiko spravijo, da se v kepe združijo.

17. Potreba natančno določene toplote pri pinjenju.

Umno izdelovanje surovega masla brez toplomera je nemogoče. Smetana ali mleko dejano v pinjo, naj ima 15 stopinj toplote. Le pozimi, ako se v mrzlih prostorih pini, smé biti smetana oziroma mleko 1 do 2 stopinj gorkeje ali pa v vročem poletnem času za 1 do 2 stopinj hladneje. Drugače in sploh se je pa treba strogo držati toplote 15 stopinj. Prašalo se bode zakaj?

Ako se pregorka smetana pini, na pr. 20 do 25 stopinj topla, kar se žalibog dostikrat zgodi, se maslena tolščoba zmehča in zmaže. Pinjenje traja neprimerno dolgo časa, surovega masla se malo dobi; maslo je belo, siru podobno, malo trpežno in menj okusno. Pozimi se zopet premrzla smetana pini; maslena tolščoba postane trda in drobljiva, tolščobne kroglice se nerade združujejo in pinjenje tudi neprimerno dolgo časa traja. Navadno ostane tudi precejšen del smetane nespinjen v mleku.

Gori omenjeno, za pinjenje potrebno toploto ima pa smetana redko kedaj, kedar pride iz mlečne shrambe. Treba je toraj smetano do te toplote privesti, toda nikakor ne na peči! Ako se na peči smetana še tako pridno meša, del smetane se gotovo preveč pregreje, in vsled tega se pokvari. To prouzroči deloma zasirjenje mleka in nasledek je ta, da pride sir v surovo maslo, kar ne dela surovega masla le neokusnega, ampak tudi netrpežnega.

Smetano privedemo s tem na primerno toploto, da jo pustimo stati nekaj časa v primerno toplem prostoru. Ako jo je treba prav hitro zgreji, postavimo jo lahko v posode z gorko vodo, ali pa prilijemo toplega mleka; ako jo je pa treba shladiti, jo lahko postavimo v mrzlo vodo ali pa ji dodamo malih kosov čistega ledu.

Toraj, če je za pinjenje pripravljena smetana pretopla ali premrzla, ni se treba bati truda, smetano do primerne toplote privesti.

V poletnem času treba je splakniti pinjo z mrzlo, pozimi s toplo vodo, preden se prične pinjenje.

18. Splošne opazke o pinjenju.

Predno denemo mleko ali smetano v pinjo, treba jih je dobro premešati. Paziti moramo na hitrost, s katero se pini; primerna hitrost ni le pri vsaki vrsti pinj drugača; tudi pri eni in isti vrsti je treba najprimernejšo hitrost po skušnji določiti.

Pregibanje v pinji mora biti toliko hitreji, kolikor mrzlejša je pinjena tvarina. Najhitreje je treba piniti sladko mleko, nekaj počasneje sladko smetano, še počasneje kislo smetano, in najpočasneje kislo mleko. Prehitro pregibanje v pinji naredi izdelano surovo maslo mehko in slabo, zato se moramo tega ogibati. Kolikor bolj se pinjenje h koncu bliža, toliko bolj se mora s hitrostjo ponehati, in sicer tako, da je konečna hitrost k večjemu polovica začetne hitrosti. Pri opisovanju raznih pinj in načinov pinjenja bomo spregovorili tudi o hitrosti, s katero naj se pini.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 7. maja 1884.

Obseg: Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih goved v Ljubljani. — Gospodarstvo v gozdih nekdanj in zdaj. — Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto! (Dalje.) — Stroj za razdelitev gnojnice. — C. k. kmetijska družba kranjska. — Enketa o kmetijskih razmerah na Kranjskem. (Dalje.) — Razjasnilne opombe vladine k načrtu postave o dedinskih naredbah pri kmetijskih domačijah srednje velikosti. (Dal.) — Noč pred sv. Dnevom. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razglas

kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih goved v Ljubljani.

C. kr. kmetijska družba kranjska bode v Ljubljani 17. maja t. l. dopoldne ob 9. uri na dvorišču gostilnice „zum baierischen Hof“ na dunajski cesti po očitni dražbi iz državne subvencije nakupljenih kakih 4—5 plemenskih juncev in 1 par telic štajarskega (sivega) plemena prodajala.

Ta živina se bode postavila na prodaj za polovico tiste cene, za katero jo družba kmetijska kupi, in se prodá tistemu, kdor največ za-njo dá, proti temu, da jo 1) koj plača, in 2) se s pismom zaveže, jo najmanj dve leti za pleme obdržati.

K tej dražbi se zato pripuščajo samo kranjski živinorejci.

Glavni odbor c. kr. družbe kmetijske
v Ljubljani 4. maja 1884.

Gospodarstvo v gozdih nekdanj in zdaj.

Pred 15 leti bilo je še veliko gozdov na Kranjskem, posebno na Gorenjskem in Notranjskem, v rokah grajščin, in kmetje so imeli pravico, drva in les iz enakih gozdov dobivati, pa le toliko, kolikor jim je odkazal grajščinski logar.

Ker se pogostoma ni zadostno lesa odkazalo, bili so kmetje primorani, si les za svoje potrebe siloma prilastovati.

V tem slučaju gotovo niso gledali na umno gospodarstvo v gozdih, ampak le na to, da so si naglo in lepega lesa prisvojili. Ako so jih pa grajščinski logarji zasačili, bili so občutljivo, v denarjih in z zaporom kaznovani.

Imenovani logarji so deloma z opravičenimi zelo surovo postopali. Ker niso umeli jezika, katerega opravičeni govoré, nastali so med njimi večkrat prepiri in poboji. In še zdaj imajo grajščine na Kranjskem logarje, kateri so slovenskega jezika le toliko

zmožni, da kmeta nič ali pa ravno nasprotno razumejo in kolnejo deželo našo.

Grajščine so gledale na to, da so jim gozdi veliko denarjev dajali, zategadel so „kar od kraja“ les sekale in prodajale, to se vé, da v škodo opravičenim, ker so jim kasneje gole prostore za gozd odstopile.

Za nasadbo goljav se grajščine v tistem času niso dosti zmenile, še zadovoljne so bile, da so jim paše nekaj krajcarjev na leto vrgle.

Po večletnem napenjanji so bili vendar gozdi kmetom oddeljeni in slednji postali so lastniki gozdov.

Z vso silo vrgli so se kmetje na gozde in jih jeli neusmiljeno pustošiti. Če je hotel kak okrajni glavar z gozdno postavo v roci vmes poseči, so djali: „grajščine ravno tako delajo“ in mož postave je odšel.

Ko so umni rodoljubi to početje videli, pričeli so učiti ljudstvo. Pisali so o koristi gozdov v slovenske časopise, posebno v „Novice“. In kmalu so gozdni posestniki sprevideli, kako neumno je gozd za več rodov vničiti. Jeli so v gozdih pravilno sekati, gole prostore nasajati, pašo skrčevati itd.

Da je temu res tako, priča so tudi „Novice“, katere so lansko leto pisale, da so kmetje samo v dveh političnih okrajih na Notranjskem 200.000 smrekovih sadik nakupili in ž njimi gola gozdna tla posadili.

Zdaj se ni več bati, da se bo Kras razširjal, kajti kmetje so spoznali korist gozdov in bodo sami za njih obstanek skrbeli.

Nasprotno se pa nekatere grajščine na Kranjskem niso nič poboljšale in vsako leto v svojih gozdih več lesa posekajo, kakor ga priraste na leto.

Opozorujemo toraj merodajne kroge na te „velike smrekove kukce“ in želimo, da bi se tudi v tem slučaju gozdna postava pričela strogo izpeljavati!

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Ob nasadu sadnega drevesa na njegovo stalno mesto mora se pred vsem v sredo jame primeren, zadosta močen in pripraven kol za podporo in oporo (dre-

vescu) trdno in naravnost po konci prirediti. Spodnji konec kola, kar se ga v zemljo zabije in tudi še dalje gori za dobro pēd nad zemljo mora se zavoljo večje trpežnosti dobro osmoditi ali opaliti.

Tak kol pa ne sme nikdar preko drevesnega debla med veje, ali pa tudi le tikoma do taistih na kviško moleti; to pa zato ne, da se med guganjem drevesnega vrha po vetrovih lubad od njegovih vej ob kol ne odrgne. Kol naj bode toraj na visokost za 1—2 decimetra krajši, nego je drevesno deblo. Ko je bil primerni kol tako v jamo prirejen, paziti nam je pri nasadu drevesa, da je posadimo na nasprotno stran kola, od katere navadno najmočnejši vetrovi prihajajo. To velja sosebeno o krajih, kakoršen je naše Notranjsko, kjer ob gotovih časih burja hudo in neusmiljeno razsaja. V drugih, ozračno bolj mirnih krajih se nam je pa v tem obziru nekoliko drugačnega pravila držati, kar spodaj omenim.

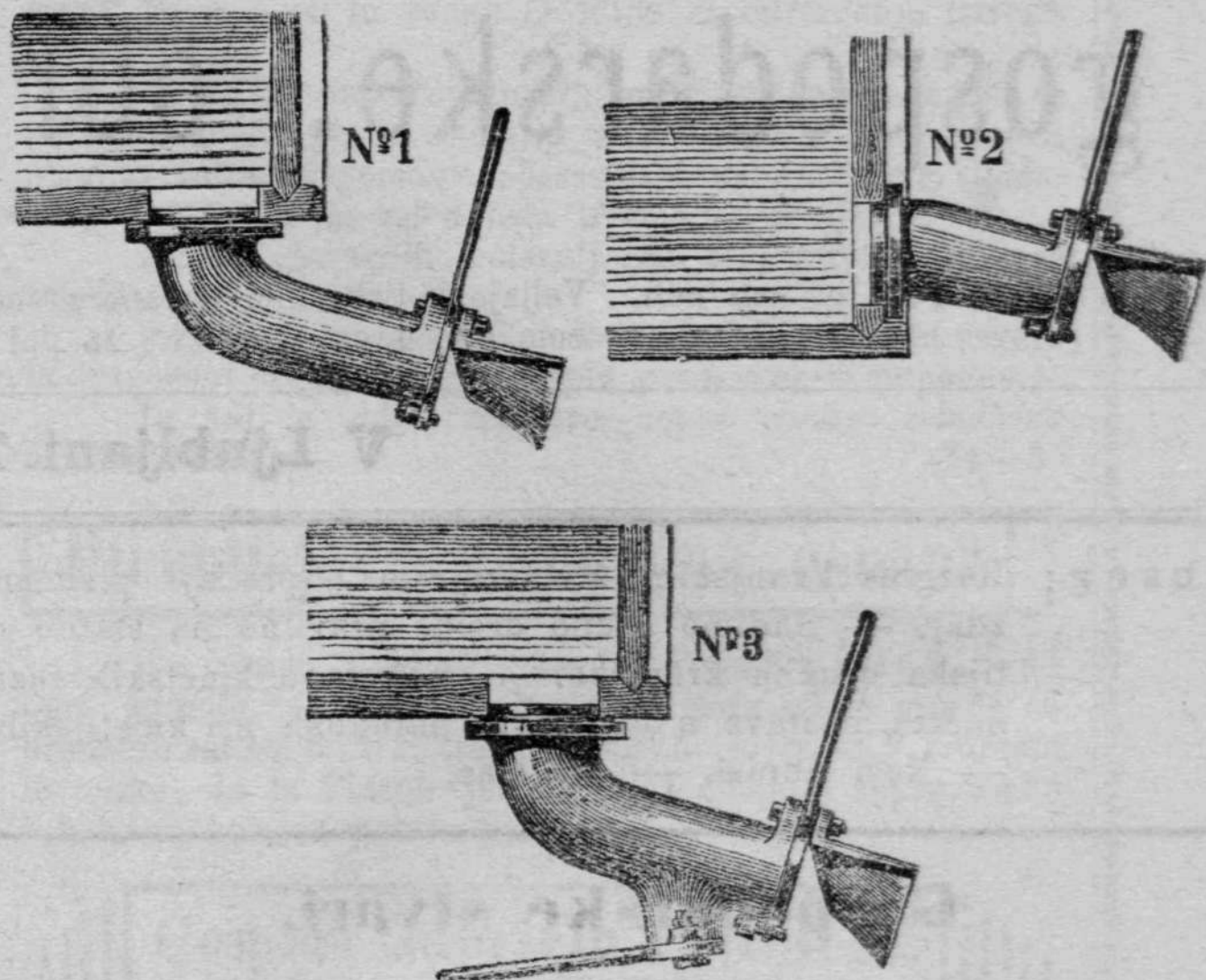
Nasad sam izvršuje naj se pa, ako le mogoče, po dveh osebah tako-le: Prva oseba naj z lopato ruševino, katera se je bila pri izkopavanju jame na posebni kup zložila, dobro razseče in drobno razkosa; iz te razdrobljene ruševine, ali pa iz rodovitne zemlje, katera bila je pri izkopavanju jame na drugi posebni kup izmetana, naj se ob kolu v jami priredi zložni in zadosta visok hribček, na katerega se potem drevesce postavi. Med tem, ko prva oseba jamo prireja, naj druga oseba drevesce za nasad pravilno obreže. Réz vrši se na koreninah in v vrhu. Prirežejo naj se vse poškodovane in nepravilno rasteče korenike v nekoliko poševni meri od spodaj na vzgor /, nikdar pa ne v nasprotni \ meri, a vse bolne naj se pa popolno odstranijo. Ravno tako morajo se tudi posamezni poganki v drevesnem vencu za eno tretjino prikrajšati; ta réz naj se vselej izvrši nad krepkim lesnim popkom, kateri na zvunaj moli, da se tako drevesni vrh na vse strani na vun lepo razvija in razrašča. Ako bi se pri tej rézi popki na znotraj puščali, razraščal bi se drevesni vrh le bolj in naravno v gosti grm. Tudi ta réz mora se gladko v nekoliko poševni meri izvesti. Dalje se mora iz drevesnega vrha tudi vse drugo nepotrebno popolno, gladko in pravilno odstraniti. Veje in vejice ne smejo se nikjer križati in druga ob drugo drgniti se.

Ko sta tako obe osebi vsaka svoje prvotno delo v jami in na drevesu izvršili, položi se čez jamo ob kolu v ravni legi zadosta dolga ravna preklja ali pa še bolje vžagani remelj. Potem vzame druga oseba drevesce, ga ob kolu v jamo tako postavi, da pride koreninski vrat tikoma ob zgornjem lici preko jame položenega remelja; prva oseba pa prične drevesne korenine z dobro in rodovitno zemljo družega kupa varno in skrbno tako zasipati, da med taistimi prav nobene praznega prostorčka ne ostane. Kjer se to z lopato samo izvršiti ne dá, naj se z rokami pravilno izvede in nadomesti. Oseba, katera drevesce pridržuje, naj je med tem opravičeno večkrat malo gori in doli varno potrese, da se zemlja ob koreninah bolje vsede. Ko so bile korenine enkrat z dobro in rodovitno zemljo na vse strani zasute in zadelane, naj se rahlo in na lahko okolo drevesa zemlja pohodi, ne pa v pomenu besede „poteptá“, kar je še dandanes pri domačih sadjerejcih le pregostna slaba navada, to je, da ravno posajeno drevesce tako rekoč „oplešejo“ in zateptajo.

(Konec prihodnjič.)

Stroj za razdelitev gnojnice.

Gnojnica je, kakor znano, hitro uplivajoča, izvrstna hrana rastlinam. Zaradi tega jo umen kmetovalec pridno nabira in vporablja. Pri pravi vporabi, posebno pri uže ozelenelih rastlinah ima nenavadno

velik vpliv, če primerno, to je, enakomerno gnojimo. Enakomerno gnojenje doseže se pa na nedosegljiv način z vporabo zgoraj narisane stroja za razdelitev gnoja.

Glavne prednosti tega stroja so pa naslednje:

1) Razdeli gnojnico popolnem enakomerno na širokost kakih 2½ metrov, česar tudi močan veter ne ovira.

2) Zamaši se ne nikdar.

3) Dolgo trpi in je jako ceno.

4) Ž njim se jako lahko ravna.

Nr. 1 navije se na dogo zadnjega konca sodovega. Cena 6 gold. 60 kr.

Nr. 2. navije se kakor mogoče spodej na zadnjem sodovem dnu. Cena 6 gold.

Nr. 3. z dvojnatis petelinom, sicer se navije kakor prvi (posebno sposoben za škropljenje z vodo i. d., sicer kakor Nr. 1). Cena 9 gold.

Nr. 4. z dvojnatis petelinom, sicer se navije kakor drugi (sposoben tudi za škropljenje z vodo i. d., sicer kakor Nr. 2.). Cena 8 gold.

Ta stroj se dobi po gori imenovani ceni pri „Land- und forstwirtschaftliches Bureau“ Wien III. Ungargasse.

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 4. maja 1884

pod vodstvom g. barona Wurzbacha. Navzoči: tajnik Pirc in odborniki gg. Brus, Detelja, Jerič, Kastelic, Murnik, Neweklovski, Robič, Souvan, dr. pl. Wurzbach.

Ker je na dnevnem redu obravnava državne podpore, katero se ima prositi za leto 1885., povabljeni so bili k seji zastopniki deželne vlade in deželnega odbora. Prvo zastopa gosp. vladni svétnik Avgust pl. Wurzbach, deželni odbor pa gosp. deželni odbornik Murnik.

Tajnik Pirc poroča v imenu odseka za splošne reči o potrebni subvenciji za l. 1885., za katero hoče

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 14. maja 1884.

Obseg: Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto! (Dalje.) — Gospodarske novice. — Vprašanja in odgovori. — Mlekarstvo. (Dalje.) — C. k. kmetijska družba kranjska. (Konec.) — Enketa o kmetijskih razmerah na Kranjskem. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. (Dalje.) — Noč pred sv. Dnevom. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadimo sadno drevje pravilno na stalno mesto!

Spisal M. Rant.

(Konec.)

S tem, da se zemlja okolo ravno posajenega drevesca na rahlo pohodi, vsede se taisto ž njo vred toliko, da pride koreninski vrat v ravno mer s spodnjim licem preko jame položenega remeljna, ali z licem zemeljnega površja. Potem zasuje se še ostala jama okolo drevesa z ono prstjo, katera bila se je pri izkopavanju taiste (jame) na tretji kup nametala. Ta zemlja nagrebe in nasuje naj se tako, da okolo koreninčnega vratu nareja skledi podobno vdrtino ali, kakor pravimo, „šipo“.

Ko je enkrat ravno opisana manipulacija dovršeno-izgotovljena, naj se drevesce, ako le mogoče, še dobro zalije, da se zemlja okolo korenin dobro vleže in pošteno vsede. Potem naj se drevesce h kolu rahlo priveže, da se zamore še zemlja, ako bi se utegnila še kaj vsedati, ž njo vred tudi samo pomikati; ker pretrdo privezano bi z nadkoreninsko zemljo na kolu tako rekoč obviselo in bi spodaj pod koreninami prazni prostori nastali, kar vse skupaj bilo bi za drevesce in domačega sadjerejca gotovo prav slabih nasledkov. Kot priveza služi najbolje zadosta dolgi enoletni, ne predebili srobot, kateri naj se okolo kola in drevesca, motaje med obema, večkrat v podobi osmice (∞) priredi in ovije. Na onem mestu, kjer se priveza okolo drevesnega debla vije, naj se pod-njo priredi ne predebela plast mehkega in vlažnega mahu, da tako drevesni lubad prehude pretiske ne trpi. Taka iz srobota pravilno prirejena priveza je jako trpežna; ni je treba vedno popravljati; traja po tri leta. Kedar pa za priveze srobot nimamo, moremo ga nadomestiti tudi z dobro povitimi in zadosta dolgimi slamnatimi „prevesli“ (poresli); take priveze moramo pa vsako leto obnoviti, ker slama navadno uže v enem letu popolno preprhne. Kjer je ozračje navadno bolj mirno, naj se drevesce na solčnih pohribnih visinah na senčno, a v ravninah in pa naproti jugu ležečih visinah pa na

solčno stran kola po povedanem načinu na stalno mesto posadi.

V vlažnih in bolj mokrotnih legah izvršujemo tako imenovani „hribčasti nasad“ drevja na stalno mesto. Za tak nasad nam ni treba jam, kakoršne bile so zgoraj opisane, izkopavati in prirejati. Ob takih slučajih nam je najpreje na mestu prostora v zemljo vsaditi pripravi in zadosta močni kol, okolo katerega moramo potem vsaj dobra dva metra na okrog zemljo dobro prekopati in grude njene pošteno razdrobiti. Potem se drevesce h kolu pravilno priveže, na kar se mu korenine do koreninčnega vratu z dobro in rodovitno, od drugod dovedeno zemljo pravilno zasujejo, s čemur nastane okolo tako posajenega drevesca podoba male hribčaste zvišine ali mali hribček. Da nam pri takem nasadu suša preveč preglavice delala ne bode, moramo dalje tak hribček z ruševino obdati in pokriti.

To so gotovo prav lahki in priprosti pogoji, katerih se je domačemu sadjerejcu pri nasadu sadnega drevja na stalno mesto držati; kdor je lahkomišljeno pri tem prevažnem započetju ne prezira in se strogo po njih ravna, žal mu ne bode. Ne zagotovi si s tem edino le lastnega veselja in radosti, nego zagotovi ob enem, temveč svojemu trudu in prizadevanju od sadje-reje obilnega dobička, a sadnemu drevju pa brez posebnih nesreč normalno starost.

Sadno drevje naj se na stalno mesto po kvadratni oddaljenosti v sledečem razmerji sadi:

1. Jabolka, hruške, sladke črešnje (visokodebelnato drevje) od 10 do 13½ metra.

2. Češplje, slive, kisle črešnje, breskve, marelice in mandeljni od 5 do 6½ metra.

3. Kutine, nešplje, „ivanška“ in „paradižna“ jabolka od 3½ do 5 metrov.

4. Orehi in kostanji pa od 13 do 17 metrov narazen, kar vse bile so „Novice“ o svojem času domačim sadjerejcem uže povedale. Zastaranim boleznim treba je pogostnih in trpkih zdravil, da, večkrat tudi celó skelečih izžiganj in bolečih operacij. Pregosti nasad je med domačimi sadjerejci tudi taka podedovana in škodljiva „bolezen — navada“, katera se bode le težavno zatreti in vničiti dala. Tu se misli, da le veliko število sadnega drevja, „magari“ tudi v največem drenju na malem prostoru mora sadjerejcu obilnega in koristnega sadja donášati; a temu je ravno nasprotno. Več dobička bode ti donášalo 10 sadnih dreves pra-

vilno na stalno mesto posajenih in modro oskrbovanih, nego na istem mestu 15, 20, morda celo 30 in še več v pregostem nasadu zanemarjenih; od zanemarnega „sadnega čumja“ se nikdar in nikoli tudi najmanjše koristi nadejati ni. Zavaljo tega naj se mi gori navedeno in opetovano ravnilo o pravilnem nasadu sadnega drevja gledé oddaljenosti nikar v zelo ne jemlje. Ravno iz nepravilnega nasada sadnega drevja na stalno mesto sadjerejcu za njegov trud in prizadevanje pri sadjereji največ nevspehov izvira, kateri mu dostikrat do te plodonosno-prekoristne stroke vse dalnje veselje popolno vničijo. Naj bi se pač v prihodnje pri tem prevažnem opravilu sploh povsod pravilno postopalo!

Gospodarske novice.

* *Deželna komisija za splošno deželno razstavo v Budapeštu l. 1885.* javlja, da bode razstava semena, krmilnih tvarin in gnojil mednarodna. Natančneje se poizvé v tej zadevi v pisarni c. kr. kmetijske družbe.

* *Mestni magistrat dunajski* poroča s posebno okrožnico, da so vsled intervencije c. k. ministerstva za kupčijo in generalnega nadzorstva avstrijskih železnic, vodstva železnic znižale vozarino za govejo živino, koja je namenjena na dunajski živinski trg v Št. Marks.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 16. Kako naj se ravna s travniki, koji so polni mahu in ki so bili pod vodo v jeseni, pozimi in zdaj, ko je bilo precej zeleno. (A. T., župnik v Kopanji.)

Odgovor. Mokrota pospešuje raščo mahu, posebno v toplem času, zato je prva skrb, travnik osušiti; da bi o tem kaj svetovali, treba bi nam bilo travnik na mestu ogledati. Mah se odpravi, ako se travnik križem prevleče s travniško brano ali pa se ga poruje s železnimi grablji. To delo se ima izvršiti v zgodnji spomladi, prej ko travnik obzeleni, na kar se potem gnoji z apnom ali pepelom.

Mlekarstvo.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

19. Navadna pinja.

Katera pinja je najboljša, odgovoriti je težko. Na izdelek, to je, na surovo maslo, nima sestava pinje velicega vpliva. Najvažnejše je in ostane vedno dobro pripravljena smetana. Vsaj v dostih krajih, koder izdelujejo izvrstno surovo maslo, rabijo prav slabe, nerodne pinje. Z ozirom na silo pa, katera se za pinjenje rabi, ima prednost ona pinja, katera se lože giblje.

Sploh dobra pinja imeti mora sledeče lastnosti:

1. Tolščobne kroglice mora hitro in popolno v kepe združiti;

2. mora biti tako sestavljena, da se lahko vun vzame surovo maslo in da se dá lahko osnažiti;

3. da je mogoče, toploto smetane vravnati in da ima po potrebi čisti zrak vhod, slabi plini pa odtok.

Te lastnosti ima večidel vsa naša navadna, lesena pinja, a ona je z ozirom na gonilno silo precej nerodna in za pinjenje velicah množin mleka skoraj nerabljava. Delo s to pinjo je zelo utrudljivo, posebno če je velika; s pomočjo posebnih priprav goni to pinjo lahko tudi voda ali živalska sila.

Hitrost pri pinjenji naj se tako uredi, da sledi v

minuti 40 do 43 udarcev. Pri pinjenji dobre smetane, pri pravi toploti in pri gori omenjeni hitrosti izvrši se pinjenje v 50 do 60 minutah. Sploh se ta pinja, tudi uže zaradi svoje nizke cene, priporoča le manjšim mlekarstvom, med tem, ko so za velika mlekarstva pinje boljše sestave umestnejše.

Navadno leseno pinjo so skušali zboljšati. Tako je Clifton naredil iz ploščevine gori popisani, zelo podobno „zračno pinjo“. Ta pinja je valarjeve oblike (*pod. 24.*), ter ima drog, koji je narejen tudi iz ploščevine, pa je votel. Na vrhu ima drog zaklopnico, katera se odpre, kedar se drog ven potegne in zapre, kedar se drog v pinjo potisne. Vsled tega se zrak s silo skozi smetano pritiska ter tako po Cliftonovem mnenji pinjenje pospešuje. Podoba 25. kaže presek take pinje. Toplota med pinjenjem dá se s tem vravnati, da se pinja v mrzlo ali toplo vodo postavi. „Cliftonova zračna pinja“ dobi se pri „Land- und Forstwirtschaftliches Verkehrsbureau Wien III, Ungargasse“ ter stane z ozirom na različno velikost od 5 do 14 gold.

Navadna lesena, kakor tudi Cliftonova pinja imata to slabo lastnost, da se luknja, skozi katero gré drog na pokrovu, ne dá nikdar popolno zamašiti. Skozi to luknjo pada med pinjenjem razna nesnaga, kot na pr. muhe, komarji itd. Tako onesnaženje naredi surovo maslo manj vredno, in uže to bi imelo biti povod, si omisliti pinje boljše sestave.

20. Lefeldtov stroj za pinjenje.

Izmed strojev za pinjenje velja kot eden najboljših Lefeldt-ov (*pod. 26.*). Tu naj sledi popis tega koristnega stroja:

Na lesenem stajalu je vodoravno vložen s svojimi tečaji hrastov sodček. — Za vdevanje smetane pa služi luknja, koja je s posebnim pokrovom pokrita. Pokrov se pritrdi z vodom. Pokrovu nasproti je voha, skozi katero se spinjeno mleko odtaka. Po gotovih pripravah dá se sodček v vsaki legi obdržati. V sodu so pritrjene lopate, koje so preluknjane, in v katere buta med sukanjem sodčka mleko. Kedar se sodček čisti, morajo se te lopate ven vzeti. Na sodu je na dalje zaklopnica, skozi katero se sveži zrak dovaža, slabi pa izpušča.

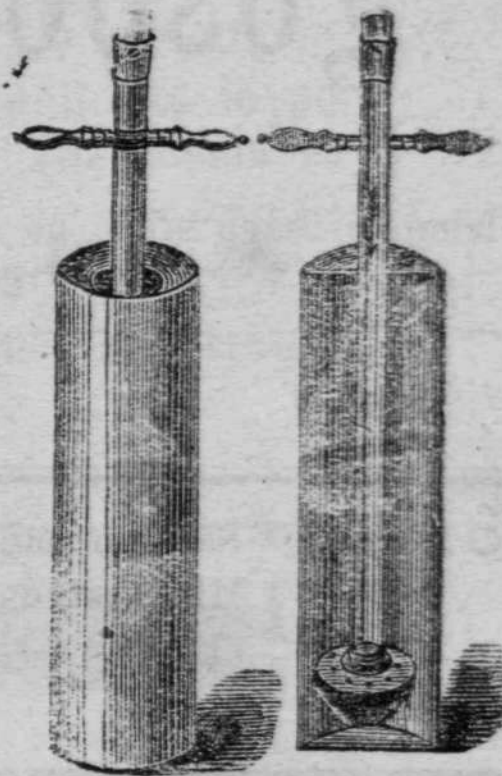
Prednosti tega priporočljivega stroja so sledeče:

1. Ročnost; stroj se tako lahko suče, da tudi slabotni ljudje lahko pinijo.

2. Skozi sod ne gré nikaka ôs, kakor tudi v sodu sploh ni nobene kovine, ki bi lahko škodovala smetani, oziroma surovemu maslu.

3. Pinimo ravno tako lahko malo, kakor veliko smetane.

4. Surovo maslo dá se uže v sodu sprati, treba se ga toraj ni dotikati z rokami, kar je posebno škodljivo v poletnem času.

Pod. 24. Pod. 25.

Forstwirtschaftliches Verkehrsbureau Wien III, Ungargasse

Pod. 26.